

s.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss om utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Er beteckning: S2025/02039

Sammanfattning

Länsstyrelsen Gävleborg (fortsättningsvis Länsstyrelsen) har fått begäran om yttrande över utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga.

Länsstyrelsen har granskat förslagen utifrån myndighetens uppgifter samt de sakområden och nationella mål som myndigheten bevakar och arbetar för.

Länsstyrelsen bedömer att förtydligandet av barn och ungas rättigheter i lagtexten är ett viktigt steg för att stärka barnrättsperspektivet och säkerställa barns rätt till delaktighet, information och trygghet.

För en rättssäker och likvärdig tillämpning i hela landet bedömer Länsstyrelsen att fortsatt stöd till kommunerna i form av samordning, utbildning och kunskapsstöd är nödvändigt.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget till nya lagändringar men har några synpunkter.

Länsstyrelsens synpunkter

2.1 Förslag till lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Förslaget till lag om omhändertagande för vård av barn och unga innebär sammantaget en förstärkning av barnrättsperspektivet jämfört med gällande lag. Reglerna blir mer samlade och tydliga,

vilket bedöms stärka rättssäkerheten och gör handläggning och beslut mer förutsägbara. Barnets bästa får ett tydligare genomslag och barnets rätt till delaktighet, information och att komma till tals stärks genom hela processen.

En viktig förändring är möjligheten till omhändertagande för vård på grund av barnets anknytning till familjehemmet. Det innebär ett större fokus på barnets behov av kontinuitet, stabilitet och trygghet än i nuvarande lagstiftning och stärker skyddet för barn som vistats länge i familjehem. Det är fortsatt viktigt att prövningar av vårdnadsöverflyttning enligt föräldrabalken görs när förutsättningarna finns, för att möjliggöra långsiktiga lösningar när det bedöms vara till barnets bästa.

Lagförslagen innehåller tydligare regler för handläggning, domstolsprövning, uppföljning och överklagande, samt ett stärkt ansvar för socialnämnden att följa vårderna och säkerställa god kvalitet.

Det är avgörande att lagstiftningen tillämpas i enlighet med sitt syfte och med ett konsekvent barnrättsperspektiv i praktiken, eftersom barnets rättigheter och skydd beror på hur lagstiftningen tillämpas i handläggning och beslut.

2.2 Förslag till lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

Lagen ger Statens institutionsstyrelse möjligheter att begränsa barns och ungas frihet. Det gäller till exempel avskildhet, begränsningar av kontakt med andra, kroppsvisitationer och vård på låsta enheter. Sådana åtgärder innebär ingrepp i barnets personliga integritet och privatliv. För att lagen ska tillämpas på ett rättssäkert sätt är det viktigt att barnets bästa alltid bedöms i varje enskilt fall. Ingripande åtgärder ska bara användas när de är nödvändiga och ska inte vara mer omfattande än vad situationen kräver. Hänsyn ska tas till barnets ålder, mognad och individuella behov och förutsättningar samt till risken för negativa konsekvenser för barnets hälsa och utveckling.

Det är viktigt att barnets rättssäkerhet säkerställs. Barnet ska få tydlig information, ges möjlighet att vara delaktigt och ha möjlighet att få ingripande beslut prövade.

4. Omhändertaganden av barn och unga – bakgrund och utveckling

Det är positivt att både socialtjänstlagen och lagen om omhändertagande för vård av barn och unga anpassas för att stärka barnets rätt att komma till tals och för att tydliggöra att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut om vård och insatser. Detta ställer krav på att varje beslut som rör barn, grundas på en individuell bedömning av barnets bästa. Detta för att det ska få genomslag i praktiken.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av fortsatt stöd till kommuner och andra aktörer gällande kunskap om bland annat barnkonventionen.

4.3.4 Medvetenheten om hedersrelaterat våld och förtryck har ökat

Länsstyrelsen välkomnar att skyddet för barn som lever med hedersrelaterat våld och förtryck tydliggörs i lag, vilket kan bidra till tidigare ingripanden och ett stärkt skydd.

Länsstyrelsen vill understryka att lagändringarna i sig inte är tillräckliga. Förslagen förutsätter att yrkesverksamma har tillräcklig kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt dess uttryck. Länsstyrelsen bedömer därför att fortsatt stöd till kommuner och andra aktörer genom kunskap, vägledning och samordning är nödvändigt.

Länsstyrelsen vill särskilt uppmärksamma barn med intellektuell funktionsnedsättning, som kan ha begränsade möjligheter att förstå sin situation och tillvarata sina rättigheter. Detta kan öka risken för att hedersrelaterat våld och förtryck inte uppmärksammas. Det är därför viktigt att yrkesverksamma har kunskap och verktyg för att säkerställa även dessa barns behov av skydd och stöd.

6. Barns och ungas rättigheter

Länsstyrelsen välkomnar att lagförslaget tydligt lyfter fram barn och ungas rättigheter och genom att utgå från barnet som en egen rättighetsbärare stärks barnrättsperspektivet i enlighet med barnkonventionens grundprinciper.

Det är också positivt att lagtexten tydliggör vilka grupper som omfattas av begreppen "barn" och "unga". Det underlättar tillämpningen.

17. Utreseförbud

Länsstyrelsen tillstyrker att bestämmelserna om utreseförbud förs över till den nya lagen och anpassas till de nya grunderna för omhändertagande. Tydligare regler kan underlätta användningen av utreseförbud som skyddsåtgärd för barn som riskerar att föras utomlands.

Tillämpningen av utreseförbud, särskilt i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, innebär komplexa och tidspressade riskbedömningar. För en rättssäker och likvärdig tillämpning i hela landet bedömer Länsstyrelsen att fortsatt statligt stöd till kommunerna i form av samordning, utbildning och kunskapsstöd är nödvändigt.

18. Förebyggande insatser

Länsstyrelsen vill understryka att förebyggande insatser är viktiga för att tidigt kunna stödja barn och unga som riskerar att fara illa eller utveckla problematiska beteenden. Barnets bästa ska alltid vara avgörande när insatser planeras och genomförs, och beslut ska syfta till att främja barnets hälsa, utveckling och trygghet. Tidiga insatser i hemmet kan förebygga mer ingripande åtgärder och tvång, samtidigt som uppföljning och tydliga rutiner säkerställer att barnets rättigheter respekteras och att insatserna är rättssäkra och av god kvalitet.

31. Konsekvenser av förslagen

Förslagen stärker barns rättigheter genom att tydliggöra deras ställning som rättighetsbärare och samla regler om barn och ungas rättigheter i ett eget kapitel. Barn får större möjlighet att höras i domstol och att kontinuerligt få information om sin situation, vilket stärker deras delaktighet och rätt att göra sin röst hörd enligt barnkonventionen. Det är viktigt att lagstiftningen tillämpas så att både barns och vårdnadshavares rättigheter respekteras.

31.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Länsstyrelsen bedömer att förslagen kan bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män genom ett stärkt skydd för barn i hedersrelaterade sammanhang. Samtidigt saknas en tydlig analys av hur flickor och pojkar påverkas olika, trots att flickor ofta är särskilt utsatta för kontroll och begränsningar.

För att förslagen ska bidra till de jämställdhetspolitiska målen behöver tillämpande aktörer ha kunskap om hur kön påverkar utsatthet i hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen bedömer därför att fortsatt arbete med kunskapshöjande insatser och samordning är nödvändigt.

31.6 Konsekvenser för brottligheten och det brottsförebyggande arbetet

Länsstyrelsen ser positivt på att lagförslaget bygger på kunskap om att barn och ungas anknytning till familjemedlemmar som har positiva attityder till kriminalitet utgör en riskfaktor.

De stärkta möjligheterna att besluta om omhändertagande kan underlätta genomförandet av avhopp från organiserad brottslighet hos barnet eller den unge som är involverad i sådan. Utökade möjligheter att omhänderta barn i familjer, där en kriminell livsstil uppmuntras, kan bidra till att öka motivationen till avhopp från organiserad brottslighet även hos övriga familjemedlemmar.

Förändringarna i lagen kan påverka målgruppen som hanteras inom samverkansstrukturen för barn och unga i organiserad brottslighet (BOB). Länsstyrelsen ser att lagändringarna kan få positiva effekter för de barn och unga som är potentiella avhoppare eller i riskzon för kriminalitet.

Övrigt

Länsstyrelsen vill påtala att tidpunkten för när begäran inkom till myndigheten och den satta tidpunkten för sista dag att lämna yttrande på denna remiss har begränsat Länsstyrelsen i arbetet med remissen. Länsstyrelsens egna beredningsprocesser och rutiner har varit svåra att fullfölja utifrån det.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Veronica Lauritzsen med enhetschef Pernilla Bylund som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Annika Juhlin, samordnare medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till
s.sof@regeringskansliet.se